

імеюцца на вооружэнні ў лечебнай сеткі (50–100 %). На сённяшні дзень усё менш застаецца антыбактэрыяльных прэпаратаў, эфектыўных у лечэнні бактэрыяльных інфекцый. Для статыянараў г. Гомеля гэты перацень разлічэн.

ЛИТЕРАТУРА

1. Інфекцыйныя захворванні і прафілактыка ўнутрыбольнічных інфекцый: учеб. пособие / В. М. Цыркунов [и др.]; под ред. В. М. Цыркунова. — Минск: Асар, 2012. — С. 520–639.
2. Здаров'е 2020: асновы еўрапейскай палітыкі ў падтрымку дзейнасці ўсяго гасударства і грамадства ў інтарэсах здарова і благополучія // Всемирная организация здравоохранения [Электронный ресурс]. — 2013. — Режим доступа: <http://www.euro.who.int/PubRequest?language=Russian>. — Дата доступа: 10.09.2018.
3. Antibiotic resistance threats in the United States // U. S. Department of Health and Human Services Centers for Disease Control and Prevention [Electronic resource]. — 2013. — Mode of access: <https://www.cdc.gov/drugresistance/threat-report-2013/pdf/ar-threats-2013-508.pdf>. — Date of access: 12.09.2018.

УДК 811.161.3'282:633.88

НАЗВЫ ЛЕКАВЫХ РАСЛІН У ГАВОРКАХ УСХОДНЯГА ПАЛЕССЯ

Касьяненка С. Ю.

Установа адукацыі

“Гомельскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт”

г. Гомель, Рэспубліка Беларусь

Уводзіны

Са старажытных часоў людзі ведалі, што расліны маюць у сабе вялікі патэнцыял для падтрымкі здароўя чалавека. У пісьмовых помніках, у вуснай народнай творчасці можна сустрэць указанні аб выкарыстанні лекавых раслін для здаравення арганізма хворага. У лексічнай сістэме гаворак Усходняга Палесся значнае месца займае лексіка народнай медыцыны, у межах якой вылучаюцца назвы лекавых раслін, якія з'яўляюцца прадметам нашага даследавання. Аб'ектам даследавання з'яўляецца “Тураўскі слоўнік”.

Мэта даследавання

Прааналізаваць лексіка-семантычныя групы назваў лекавых раслін, якія зафіксаваны ў гаворках Усходняга Палесся.

Метады даследавання

Апісальны, параўнальны.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне

Прааналізаваўшы дыялектны матэрыял, прадстаўлены ў “Тураўскім слоўніку”, можна вызначыць наступныя лексіка-семантычныя групы назваў лекавых раслін:

а) назвы раслін, якія адлюстроўваюць іх лекавае прызначэнне: *горлянка*, *гліснік*, *жывокост*, *жывосіл*, *подрыўнік*, *сердзёчнік*, *серпорэз* (*серпорэзнік*), *чыстоцёл* (*чыстоцельнік*).

Горлянка (нарматыўнае найменне гарлянка “травяністая расліна сямейства губакветных з прамым сцяблом і блакітнымі кветкамі” [2, II, с. 31]): *Горлянку* от простуды п'юць [3, I, с. 220]; зафіксаваны адпаведнікі *брунэлька*, *брунэлька*, *бурнэлька*: *Брунэльку* от горла п'юць [3, I, с. 84].

Гліснік (нарматыўная назва піжма звычайная — *Tanacetum vulgare* L. [1, с. 124] — “расліна сямейства складанакветных з моцным пахам, горкая на смак, якая выкарыстоўваецца ў медыцыне” [2, IV, с. 253]): *Гліснік* з жоўтымі балабушкамі [3, I, с. 203]; зафіксаваны таксама фанетычны варыянт нарматыўнай назвы *п'ожма*: *П'ожма* од глістоў хорошо [3, IV, с. 118].

Жывокост (нарматыўная назва жывакост лекавы “шматгадовая лекавая травяністая расліна сямейства бурачнікавых з буйным лісцем і трубчастымі кветкамі” [2, II, с. 261]): Як мне перэбілі руку, то я піла *жывокост* і мочыла руку, і зрослася [3, II, с. 68]; сустракаецца адпаведнік *горд'оўнік*: Як екая вава, то *горд'оўнік* прыкладвалі [3, I, с. 219].

Жывосіл (нарматыўная назва дзівасіл высокі — *Inula helenium* L. [1, с. 60] — “высокая шматгадовая травяністая расліна складанакветных з вялікімі прадаўгаватымі лістамі і дробнымі жоўтымі кветкамі; карэнне скарыстоўваецца ў медыцыне” [2, II, с. 173]): *Ж жывосіла* корня лекарство е [3, II, с. 68]; у гаворках дадзеную расліну называюць яшчэ *ромацізнік* [3, IV, с. 309].

Подрыўнік (лекавая лясная расліна, падобная на бруснічнік): *Подрыўнік* ек мучэнік, толькі зубочкі на лісці, а ягодкі зелёненькіе ек рвом до Купалнаго Івана. Ек зорвесса, важко подымаць, жывот боліць, то п'юць *подрыўнік* [3, IV, с. 108]; *У подрыўніка* лісце таке, як на бруснічніку, ек на бервінку, толькі з шышэчкамі [3, IV, с.108]; *Подрыўнік* і настаноўнік — аднэ і тэ самэ [3, IV, с. 108].

Сердзэчнік (нарматыўная назва сардэчнік звычайны — *Leonurus cardiaca* L. [1, с. 137] — “шматгадовая травяністая расліна сямейства губакветных, якая ўжываецца ў медыцыне пры сардэчна-сасудзістых і нервовых захворваннях” [2, V, с. 63]): Возле дарогі я одзін раз бачыла і на могліцах *сердзэчнік*. Одна ў нас серцэм болела, то она парыла. *У сердзэчніку* вурсце таке бу серцэ з цветочка [3, V, с. 30].

Серпорэз (нарматыўная назва крываўнік звычайны, балотны — *Achillea millefolium* L. [1, с. 161] — “шматгадовая травяністая лекавая расліна сямейства складанакветных з перыстрымі рассечанымі лістамі і моцным пахам” [2, II, с. 737]): *Серпорэз* тожэ зелье, добрэ од жывота, од поносу. Ек порэжэш, то *серпорэз* кроў утайвае [3, V, с. 30]; *серпорэзнік*: Еслі больны чоловек серэдзіною — *серпорэзнік* п'юць. Помогает од жолудка *серпорэзнік*. Ек порэжом палца, то прыкладаем *серпорэзнік* к рані. [3, V, с. 30].

Чыстоцёл (нарматыўная назва чыстацел — *Chelidonium majus* L. [1, с. 178] — “травяністая расліна сямейства макавых з жоўтымі кветкамі, сабранымі ў парасонападобныя суквецці, і аранжавым млечным сокам (выкарыстоўваецца для лячэння некаторых захворванняў скуры)” [2, V, с.332]): *Чыстоцела* корэнь розламуецца і націраеш мозоль і бородаўкі [3, V, с. 307]; *чыстоцэльнік* [3, V, с. 307];

б) назвы раслін, якія ўказваюць на будову расліны, падкрэсліваюць сапраўднае або мяркуемае падабенства з рознымі прадметамі або рэчывамі: *бабóк*, *бобóўнік* (*бобóўня*), *вётка*, *гузічка*, *мучэнік*.

Бабóк [3, I, с. 33] (нарматыўная назва адуванчык лекавы, звычайны — *Taraxacum officinale* Webb. ex Wigg. [1, с. 115] — “расліна сямейства складанакветкавых са сцяблом з малочным сокам, жоўтымі кветкамі і пушыстым семем, якое разносіцца ветрам” [2, I, с. 185]); зафіксаваны таксама фанетычны варыянт нарматыўнай назвы *надувáнчык* [3, III, с. 125].

Бобóўнік (нарматыўная назва балотны капытнік): Той *бобóўнік*, шо свінья кормяць, з одним лістом, а той, шо лечаць, — у тры лісты. Е два сорты *бобóўніку* — горкі і солодкі. Зажурьўся, нужда екая, то п'юць горкі *бобóўнік* [3, I, с. 66]; *бобóўня* [3, I, с. 66].

Вётка (нарматыўная назва гравілат рачны): *Ветку* кладуць у горэлку, ек понос, то коўтнуў і готово. Бабы гомоняць, шчо по жэнскай болезні п'юць гэту *ветку* [3, I, с. 120–121].

Гузічка (нарматыўная назва мальва лясная — *Malva sylvestris* L. [1, с. 135] — “расліна сямейства мальвавых з вялікімі яркімі кветкамі” [2, III, с. 98]): *Гузічка* такіе, воно жонкам хорошо парыць [3, I, с. 235].

Мучэнік (нарматыўная назва талакнянка — *Arctostaphylos uva-ursi* L. [1, с. 160] — “вечназялёная паўзучая расліна сямейства верасавых з бела-ружовымі кветкамі і чырвонымі ягадамі” [2, V, с. 465]): Як подорвецца чоловек, то *мучэнік* п'юць [3, III, с. 102]; *мучэнічнік* (зарасці талакнянкі): Як бувае ў карову запор, то даюць *мучэнічнік* [3, III, с. 102];

в) назвы раслін, якія ў сваёй аснове маюць суаднесенасць з назвамі жывёльнага свету: *зверобóй* (*веробóй*), *гусéльнік* (*гусéрнік*, *гусі́ннік*).

Зверобóй (нарматыўная назва зверабой — *Hypericum perforatum* L. [1, с. 78] — “травяністая лекавая расліна; святаяннік” [2, II, с. 439]). У гаворках гэтую расліну называюць таксама *свентоян*: *Свентоян*, казалі на яго, а цяпер называюць *зверобой*. По пучку неслі гэтого *зверобоя*, од семдзсят ліх казалі вон. Колісь була хондзя. То ім курыліса, *свентояном*. Положаць на жар, вон дыміць, да гэтым падкурваліса. [3, V, с. 17]; *свентояннік* [3, V, с. 17]; *веробóй*, *воёбóй* [3, I, с. 133]; *хрыстопокрóўнік*: *Хрыстопокрóўнік* Настаха показала на Купалнаго Івана [3, V, с. 257].

Гусéльнік (нарматыўная назва гусялапка звычайная), *гусéрнік*, *гусі́ннік*: *Гусернік* росце ў лесе, дзе болото. Болячка, нарыў зробіцца, то *гусі́ннік* розмочваем [3, I, с. 238];

г) назвы раслін, у якіх адлюстравана месца, дзе яны звычайна растуць: *багóн*, *подорóжнік* (*подорóжына*).

Багён (нарматыўная назва багун балотны — *Ledum palustre* L. [1, с. 24] — “балотная вечназялёная расліна сямейства верасавых з рэзкім адурманьваючым пахам” [3, I, с. 324]): Як простуда, то *багон* піць добрэ [3, I, с. 35]; Кажуць, *багон*магае, ек етые сухоты нападаюць [3, V, с. 120].

Подорóжнік (нарматыўная назва падарожнік, трыпутнік вялікі, звычайны — *Plantago major* L. [1, с. 128] — “травяністая расліна сямейства трыпутнікавых з шырокім лісцем і дробнымі кветкамі ў каласападобным суквецці, якое расце абাপал дарогі, на лугах” [2, V, с. 573]: Естека лечење од того *подорóжніка*, до ваўкі кладуть [3, IV, с. 102]); *подорóжына* [3, IV, с. 102];

д) назвы раслін, якія адлюстроўваюць уласцівасці расліны: *дурман* (*дурне́ц*, *дурно́п’ян*), *жаго́ўка* (*жы́жка*).

Дурма́н (нарматыўная назва блёкат — *Hyoscyamus niger* L. [1, с. 30] — “ядавітая расліна сямейства паслёнавых з шырокімі лістамі і жоўтымі кветкамі; выкарыстоўваецца ў медыцыне” [2, I, с. 384]): *Дурман* — ето зелье росце дзе поўз шлях [3, II, с. 46]; *дурне́ц*: Од нервоў чай заварваюць з *дурнецу* да п’юць [3, II, с. 46]; *дурно́п’ян* [3, II, с. 46]; зафіксаваны таксама фанетычны варыянт нарматыўнай назвы *блёкот*: Малы *блёкот* то кураць, як зубы боляць [3, I, с. 62].

Жаго́ўка (нарматыўная назва крапіва — *Urtica urens* L. [1, с. 92] — “травяністая расліна сямейства крапіўных з тонкімі пякучымі валаскамі на сцябле і лісці” [2, II, с. 723]: Попекла рукі ж *жагоўкою* [3, II, с. 56]; *жы́жка*: Нема нічога, крапіва одна, посеена *жыжка* [3, II, с. 70]; зафіксаваны таксама фанетычныя варыянты нарматыўнай назвы *брокі́ва*: У нас у городзі і под плотом *броківу* нарсло [3, I, с. 83] і *прокі́ва*: *Проківою* рукі попечэш [3, IV, с. 221];

е) назвы раслін, якія адлюстроўваюць колер расліны: *сі́нька*.

Сі́нька (нарматыўная назва васілёк сіні — *Centaurea cyanus* L. [1, с. 43] — “травяністая расліна сямейства складанакветкавых, якая расце ў жыце і іншых злаках і цвіце сінімі кветкамі” [2, I, с. 458]): З *сінькі* веночок [3, V, с. 36].

Вывад

Значная частка слоў разгледжаных лексіка-семантычных груп з’яўляюцца сінанімічнымі адпаведнікамі, фанетычнымі і словаўтваральнымі варыянтамі нарматыўных назваў, што сведчыць аб багаці сродкаў выражэння, характэрных для народных гаворак Усходняга Палесся.

ЛІТАРАТУРА

1. *Решетникова, А. В.* Лечение растениями / А. В. Решетникова, Е. И. Семчинская. — Киев: Феникс, 1993. — 350 с.
2. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства; пад аг. рэд. К.К. Атраховіча (К. Крапівы). — Мінск: БелСЭ, 1977–1984. — Т. 1: А–В / [Рэд. тома М. П. Лобан]. — 1977. — 608 с.; Т. 2: Г–К / [Рэд. тома А. Я. Баханькоў]. — 1978. — 768 с.; Т. 3: Л–П / [Рэд. тома П. М. Гапановіч]. — 1979. — 672 с.; Т. 4: П–Р / [Рэд. тома Г. Ф. Вештарт, Г. М. Прышчэпчык]. — 1980. — 768 с.; Т. 5: Кн. 1. С–У / [Рэд. тома М. Р. Суднік]. — 1982. — 663 с.; Т. 5: Кн. 2. У–Я / [Рэд. тома М. Р. Суднік]. — 1984. — 608 с.
3. Тураўскі слоўнік: у 5 т. / Склад. А. А. Крывіцкі [і інш.]. — Мінск: Навука і тэхніка, 1982–1987. — Т. 1: А–Г. — 1982. — 255 с.; Т. 2: Д–К. — 1982. — 271 с.; Т. 3: Л–О. — 1984. — 311 с.; Т. 4: П–Р. — 1985. — 360 с.; Т. 5: С–Я. — 1987. — 423 с.

УДК 613.6:612.821]:357.51/53

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ТРУДОВОГО ПРОЦЕССА НА ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ВОДИТЕЛЕЙ ГРУЗОВОГО АВТОТРАНСПОРТА

Кравцов А. В., Соловьева И. В., Арбузов И. В.

**Республиканское унитарное предприятие
«Научно-практический центр гигиены»
г. Минск, Республика Беларусь**

Введение

Профессиональная деятельность работников транспортных средств осуществляется в условиях высокой степени воздействия на организм комплекса неблагоприятных факторов, одним из которых является широкополосная многокомпонентная вибрация с максимумом